

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BÜYÜK DAİRENİN PERİNÇEK-İSVİÇRE DAVASI KARARI – 1: ÖNCÜL YORUMLAR

Turgut Kerem TUNCEL

Analist

Analiz No : 2015 / 20

19.10.2015

Avrupa İnsan Haklar Mahkemesi (AİHM) Büyük Daire, 15 Ekim 2015 tarihinde Perinçek v. İsviçre davasının nihai kararını açıkladı. Davanın temelinde, Doğu Perinçekin (Türk uyruklu siyasetçi) 1915 olaylarının soykırım niteliği taşıdığını reddetmesi üzerine İsviçre mahkemelerinin Perinçeki cezalandırması yatıyordu. AİHM Büyük Daire, İsviçreyi Perinçeki cezalandırarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) ifade özgürlüğüyle ilgili 10. Maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle suçlu bulmuştur.

Bir süredir soykırım lobisi, 1915 olaylarıyla ilgili akademik tartışmaların meşruiyetinin sorgulanmasının, bu konuda alternatif görüşler ifade edenleri itibarsızlaştırmasın ve ana akımın dışında kalan düşüncelerin cezalandırılmasının önünün açılmasını amaçlayan bir politika gütmektedir. Bu sebeple, AİHM Büyük Dairenin kararı Ermenilerin yürüttüğü soykırım siyaseti açısından önemli bir dönüm noktası olacak ve soykırım lobisini bazı söylem ve politikalarını gözden geçirmeye zorlayacaktır.

Bununla birlikte, AİHM Büyük Dairenin vermiş olduğu kararın önemi Ermeni-Türk ihtilafıyla sınırlı kalmamakta ve düşünce, vicdan ve ifade özgürlüğü ile sorgulanamaz kutsallar, inkâr edilemez inançlar, ağır basan görüşler gibi azınlık üzerinde çoğunluğun tahakküm sağlama araçları arasındaki ilişki gibi daha geniş bir problematiğe dokunmaktadır.

Perinçek v. İsviçre davasını, siyasi ve felsefi/kuramsal öneminden dolayı, bir dizi makale ile inceleyeceğiz. Perinçek v. İsviçre davası hakkındaki bu ilk makale, AİHM Büyük Daire kararının temel noktalarını açıklamayı hedeflemektedir. Bunu takip eden makaleler, AİHM Büyük Daire kararının evveliyatını inceleyecek, kararın önemli noktalarını bütün detaylarıyla ele alacak, tarafların tutum ve söylemlerini değerlendirecek ve soykırım siyasetinin geleceğine dair projeksiyonlarda bulunacaktır.

Perinçek- İsviçre Davasının Evveliyatı

AİHM Büyük Dairedeki davanın geçmişi 2005e uzanmaktadır. Perinçek, İsviçrede halka açık üç etkinlikte yaptığı konuşmalarında 1915 olaylarının soykırım olduğunu reddeden görüşlerini ifade etmiş, soykırım iddialarını emperyalist yalan olarak tanımlamıştır. Bunu takiben, İsviçredeki Ermeni lobi örgütü olan İsviçre-Ermenistan Derneği, Ermeni soykırımını alenen inkâr ettiği iddiasıyla Perinçek hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. İsviçre mahkemeleri, İsviçre Ceza Kanununun 126. Maddesi 4. Paragrafına referansla, ırksal ayrımcılık yaptığı gerekçesiyle Perinçeki suçlu bulmuştur. İsviçre yargı sistemindeki iç hukuk yollarını tükettikten sonra, Perinçek AİHMe başvurarak İsviçreyi dava etmiştir. AİHM 17 Aralık 2013te, tıpkı AİHM Büyük Dairenin 15 Ekim 2015 kararı gibi, İsviçrenin Perinçekin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar vermiştir. İsviçre ise bu kararı AİHM Büyük Daireye taşımıştır.

AİHM Büyük Dairedeki duruşma 28 Ocak 2015te görülmüştür. Ermenistan, Fransa, Türkiye hükümetleri ve farklı ülkelerden gelen sekiz sivil toplum örgütü üçüncü taraf olarak davaya müdahil olmuştur. Duruşma sırasında, Ermenistan ve Türkiye hükümetleri görüşlerini ifade etmişlerdir. Ermenistan hükümetini, Ermeni olmayan, yüksek profilli avukatlar olan Amal Clooney ve Geoffrey Robertson QC temsil etmiştir. Aslında Clooney ve Robertson QCnin konuşmalarının retorik ve içeriği, Ermenistan hükümetinin İsviçrenin Perinçek karşısında kazanacağına dair pek de umutlu olmadığını ve bu yüzden mahkeme salonunu alışılmış duygu yüklü soykırım anlatasını, Ermeni soykırımın yüzüncü yıl dönümünün duygusal atmosferi içinde tekrarlayabileceği bir platform olarak kullanmaya karar verdiğini göstermiştir.

İfade Özgürlüğü ve Bireylerin İtibar/Saygınlık/Onurunun (Dignity) Korunması Arasındaki Hassas ama Gerekli Denge

15 Ekim 2015 tarihinde yayınlanan AİHM Büyük Dairenin kararı temel bir noktaya dayanmaktadır. Bu nokta ifade özgürlüğü ile bireylerin itibar/saygınlık/onurlarının korunması arasındaki hassas ama gerekli olan dengedir.[1]

AİHM Büyük Daire, ifade özgürlüğünün tartışılmaz bir hak (AİHS 10. Madde) olduğunu teyit etmiştir. Bunun yanında, bu hakkın "başkalarının haklarının korunması için" (AİHS 10. Madde 2. paragraf) sınırlandırılabileceğine de doğrulamıştır. Bu noktayla ilgili olarak, AİHM "özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı" çerçevesinde AİHS 8. Maddeye başvurmuştur. Bu hak, insan haysiyeti konusu ile ilişkilidir.

AİHM Büyük Daire, 1915 olaylarının mağdurlarının haysiyeti ve "günümüzde var olan Ermenilerin haysiyeti ve kimliğinin AİHS 8. Madde tarafından korunma altına alındığını belirtmiştir. Bu çerçevede AİHM Büyük Daire esas olarak, Perinçekin konuşmalarıyla AİHS 8. Maddeyi ihlal edip etmediğini ele almıştır. Bir başka deyişle, Büyük Daire; Perinçek'in 1915 olaylarının Ermeni soykırımı olarak nitelendirilmesini reddederek Ermenilerin haysiyetine hakaret edip etmediğini araştırmıştır. AİHM Büyük Daire, bu konuda bir hakaret olmadığına, dolayısıyla Perinçek lehine ve İsviçre aleyhine bir karara varmıştır.

Bunun yanında AİHM Büyük Daire, Perinçek'in konuşmalarını yaptığı İsviçrede konuyla ilgili toplumsal bir gerginliğim olmadığı ve Perinçekin Ermenilere karşı "kin ve hoşgörüsüzlük çağrısı" yapmadığı sonucuna varmıştır. Bu anlamda AİHM Büyük Daire, 1915 olaylarının

soykırım olarak nitelendirilmesinin kendiliğinden bir nefret ifadesi, yani nefret söylemi veya hoşgörüsüzlük olmadığını onaylamıştır. Üstelik mahkemeye göre, bu tür görüşler Ermeniler ve Türkler ve de diğerleri arasında kaçınılmaz olarak sürtüşmeye yol açan bir ekten değildir.

Yukarıda dile getirildiği gibi, soykırım lobisi bir süredir 1915 ile ilgili Ermeni söylemlerine uyuşmayan görüşleri susturmayı hedeflemektedir. Bunun için soykırım lobisi, farklı görüşlere sahip insanların kişiliklerine saldırmakta, onları inkârcı, tahrikçi ya da sadece Türk olarak adlandırmak dâhil farklı biçimlerde itibarsızlaştırmaya çalışmaktadır. Görüş ve kişilerin itibarsızlaştırılması olanağı olmadığı durumlarda ise, farklı görüşlerin mücrimleştirilmesi (*criminalize*) için yasa çıkartılmaya çalışmaktadır. Bunu doğrultuda öne sürülen önemli sav, 1915 olaylarının soykırım olduğunu reddetmenin Ermenilere karşı duyulan nefretin ifadesi olduğudur. AİHM Büyük Dairenin kararı bu iddiayı geçersiz kılmaktadır.

Bir Kamu Yararı Meselesi ve Demokratik Bir Ülkede Cezalandırmaya İhtiyaç Olmaması

AİHM Büyük Daire, hem karar metninde ve hem de kararın özetinde Perinçekin açıklamalarının kamusal çıkarı ilgilendiren bir meseleye dair olduğunu ve demokratik bir ülkede Perinçeki Ermeni toplumunun haklarını korumak adına cezalandırmaya ihtiyaç olmadığını belirtmiştir.

Perinçekin konuşmalarının ve dolaylı olarak 1915 olayları ile ilgili toplumsal ve akademik tartışmaların AİHM tarafından kamusal çıkarı ilgilendiren mesele olarak belirtilmesi, yukarıda bahsedilen soykırım lobisinin yakın zamanda geliştirdiği stratejiye, yani genel kabul görenin dışındaki görüşleri itibarsızlaştırmak ve suç teşkil eder hale getirmek suretiyle susturmaya çalışma teşebbüslerine karşı güçlü bir reddiye teşkil etmektedir. Bu tehlikeli, gerici ve zorba yaklaşıma karşı AİHM Büyük Daire, 1915 olayları hakkındaki tartışmaların kamu yararına olduğunu belirleyerek, farklı görüşlerin ifadesinin de ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. AİHM Büyük Dairenin meseleyi bu şekilde çerçevelemesi, Avrupanın kutsalları savunmak adına özgürlüklerin baskı altına alındığı Orta Çağın karanlık günlerinden ders almış olduğunu açığa çıkartıyor olabilir.

Aynı şekilde demokratik toplum üzerindeki vurgu da demokratik, çoğulcu ve hoşgörülü toplumlar ile antidemokratik ve despotik toplumlar ve onların ifade özgürlüğüne olan yaklaşımlarının farkını belirlemek açısından önemlidir. Bu karar ilk olarak, demokratik, çoğulcu ve hoşgörülü bir toplumun nasıl inşa edilebileceğini göstermektedir. Bunun yanı sıra, demokratik toplum üzerindeki vurgu soykırım siyasetinin taraflarının siyasal eğilimleri hakkında da fikir vermektedir; bir yanda farklı fikirleri engellemeye çalışan öte yanda farklı bakış açılarının ifade özgürlüğünü savunan iki taraf mevcuttur.

1915 Olayları Hakkında Farklı Görüşlerin Suç Olarak Sayılmasına İlişkin bir Zorunluluğun Olmaması

AİHMdeki açıklamasında İsviçre, uluslararası hukuk ile uyumlu kılmak için İsviçre Ceza Kanununda bazı değişikliklerin yapılmış olduğunu ve Perinçekin yapılan bu değişikliklerin

sonucunda suçlu bulunduğunu öne sürmüştür. Bu sava karşılık, AİHM Büyük Daire, İsviçre için bu tür açıklamaların suç sayılması hakkında bir uluslararası hukuki zorunluluk yoktur açıklamasında bulunmuştur. Kurgulanmış olan ile gerçek olanı bulandırmaya çalışan soykırım lobisi tarafından yaratılmaya çalışılan puslu ortam göz önüne alındığında, AİHM Büyük Dairenin ortaya koyduğu bu açıklama büyük öneme sahiptir. Kısaca ifade etmek gerekirse, 1915 olaylarını soykırım olarak nitelendiren uluslararası bağlayıcılığı bir mahkeme kararı yoktur. Ancak uluslararası hukuka bağlı ve hukuki çerçevede kalınmak istendiği takdirde, 1915 olaylarını soykırım olarak kabul eden böyle bir geçerli mahkeme kararı zorunludur. Benzer bir biçimde, bu olayların soykırım olarak nitelendirilmesini reddetmeyi suç sayan bağlayıcı hukuki bir karar da yoktur. Böyle olunca, hâlihazırda 1915teki olayları soykırım olarak tanımlayan görüşlerin hukuki bir içeriği veya geçerliliği mevcut değildir. 1915 olaylarını soykırım olarak nitelendiren görüşler, en iyi halde, entelektüel/akademik çerçevede ortaya tarihi ve siyasi söylemlerdir. Bunlar, maddi bir etkiye sahip değildir.

Devamı gelecek…

* *Bu yazı ilk olarak İngilizce yayınlanmıştır. Türkçeye Ekin Günaysu, Seher Çelen ve Kutayhan Yıldırım tarafından çevrilmiştir.*

[1] Bu iki hak, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. ve 10. Maddesince düzenlenmiştir.

Madde 8 - Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkı

1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.

Madde 10 - İfade Özgürlüğü

1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve

demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.

Yazar Hakkında :

Dr. Turgut Kerem Tuncel, Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) kıdemli analisttir. Avrasya jeopolitiği, Geniş Karadeniz Bölgesi, Güney Kafkasya, Karabağ ihtilafı ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkında çalışmalar yürütmektedir.

Atıfta bulunmak için: TUNCEL, Turgut Kerem. 2026. "AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ BÜYÜK DAİRENİN PERİNÇEK-İSVİÇRE DAVASI KARARI 1: ÖNCÜL YORUMLAR." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2015 / 20. Ekim 19. Erişim Kasım 23, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/AVRUPA-INSAN-HAKLARI-MAHKEMESI-BUYUK-DAIRENIN-PERINCEK-ISVICRE-DAVASI-KARARI-1-ONCUL-YORUMLAR

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır